

Justiitsminister Andres Anvelt kõne rahvusvahelisel perevägivalla konverentsil

Perevägivalda kogenuate abistamine Eestis – hetkeseis ja tulevikuvisionid

Rahvusvahelise Daphne projekti „WOMPOWER projekt – naiste toetamine perevägivallast lahkumisel koolituste, jõustamise ja nõustamise abil“ lõpuüritus

Dorpati konverentsikeskus, Tartu

24.10.2014

Lugupeetud konverentsil osalejad, kuulajaid, head esinejad ja kaasmõtled

Mul on täna au avada konverents, mis keskendub ühele suuremale meie ühiskonda põletavale probleemile, nimelt perevägivallale ja naistevägivallale, otsides ühtlasi vastuseid küsimusele, kuidas vägivalda kogenuid senisest tõhusamalt abistada. Aastaid tagasi oleks ehk mõeldamatu olnud avalikult, häälekalt ja nii laiapõhjaliselt rääkida perevägivalla probleemidest – seda suuresti just seetõttu, et väga paljudel puudus valmidus tunnistada, et tegemist on reaalse probleemiga; et märksa parem tundus kõrvale vaadata või silmad sulgeda kui probleem sõnadesse panna ja sellega võitlusse asuda. Seda enam pean oma kohuseks probleemi olemust pidevalt rõhutada ning kavatsen nüüd ja edaspidi seista julgelt selle eest, et perevägivalda märgataks ning et selle ennetuse ja tagajärgedest sündiva kahjuga jõuliselt tegeldaks.

Perevägivalla kogenuate abistamine, vägivalla vähendamine ja ennetamine peaksidki esmajoones olema riiklik prioriteet. Kui riik probleemiga keskendunult tegeleb, selgitab ja vägivalla vähendamise nimel töötab, siis on võimalik mõjutada ka üldist suhtumist vägivalda. Riigi tegutsemine ja poliitika peavad olema suhtumise muutmisel eeskõnelejaks, mitte tagantsõrkijaks. Vägivalla vähendamine on Eestis üks selgetest arengusuundadest ja ka minu kui justiitsministri jaoks esmane prioriteet.

Paar päeva tagasi allkirjastasin ma vabariigi valitsuse korralduse eelnõu alustamaks ratifitseerimisprotsessi Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooniga, niinimetatud Istanbuli konventsiooniga. Kahjuks on Eesti üks viimaseid Euroopa Liidu riike, kes selle sammu teeb. Kavatsen selle vea parandada lähikuudel.

See on riikide ülene kokkulepe, millega liitudes peab ka Eesti pöörama võitluses vägivallaga uue lehekülje. Mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes.

Istanbuli konventsioon sisaldab tervet pikka rida ülesandeid, mida ühel riigil perevägivalla ärahoidmiseks ja tõkestamiseks teha tuleb. **See on kokkulepe, mis seab esikohale kannatanu; paneb riigile kohustused pakkuda kannatanuile võimalikult palju tuge ja teenuseid; juurutab ühiskonnas mõistmist, et vägivallal – eelkõige naistevastasel ja peresisesel – puudub igasugune õigustus; ning rõhutab, et vägivallaakt lapse juuresolekul on vägivalla raskeim ja taunimisväärseim vorm.** On väga tõenäoline, et laps vägivalla tunnistaja või selle kaudse kogejana kannab seda endaga kaasa ka täiskasvanu ellu. Sellest hoidumine peab olema meie tähtsaim eesmärk.

Mida see tähendab? Kas Eesti ühiskonnal tuleb oma hoiakuid kannatanute osas parandada? Jah, perevägivalda kogenute abistamise keskmises peab olema mõistmine, et kannatanu on alati ohver, ta ei ole juhtunud ise kuidagi süüdi.

Tihti peale kuuleme perevägivallatsetajatel ja nende õigustajatelt ütlust, et üks kannatanul oli endal ka ikka süü, ega siis niisama, asja eest teist taga tuupi ei tehta. See ei ole mingisugune õigustus – igasugune vägivald on oma olemuses juba taunitav ning ühiskond peab andma selge signaali, et seda ei pea taluma ning et kannatanu on selgelt ohver, mitte hakkama rusikale õigustust otsima.

Kannatanuid tuleb julgustada. Meie kõigi ülesanne on olla kannatanule toeks, abistajaks. Peame hea seisma selle eest, et kui näeme või kuuleme kannatanust, siis oleksime valmis talle ulatama abistava kätte ja suhtuma temasse mõistvalt.

Valdav enamik Eesti elanikke taunib füüsilist korralekutsumist abikaasade ja elukaaslaste vahel, kuid veel iga kümnes inimene peab seda „mõnikord paratamatuks“. Selline suhtumine ei saa olla vastuvõetav! Mul on siinjuures hea meel tõdeda, et **aastatega on kasvanud Eesti elanike valmisolek sekkuda vägivaldsesse peretülili**. Kui veel viis aastat tagasi pooldas vägivaldsesse peretülili sekkumist 63 % elanikest, siis eelmise aasta seisuga oli valmis sekkuma juba 77 % elanikest.

Kahjuks on meil Eestis näha erinevusi rahvuste suhtumises perevägivalda. Vägivaldsete suhete klaarimist toetav suhtumine on oluliselt rohkem levinud teistest rahvustest meeste seas. Neist peab vägivalda paratamatuks lausa viiendik. Ning on ka sekkumise toetajate osakaal eestlaste seas palju kõrgem. See on kindlasti murekoht, millele peame oma erilist tähelepanu suunama. **Pea äärmiselt oluliseks, et kõik meie inimesed elaksid mitte ainult ühtses õigus- ja informatsiooni, vaid ka sotsiaalses keskkonnas. Seega me peame töötama selle nimel, et arusaam perevägivalda hukkamõistmine oleks kõigi seas ühtmoodi levinud.**

Kui veel arvudel peatuda, siis olgu siinkohal toodud fakt, et registreeritud perevägivalda juhtumite arv on 2011. aastaga võrreldes märgatavalt kasvanud. Tõsiasi on aga see, et juhtumite arv ei ole tõusnud kaugeltki seetõttu, et perevägivald oleks järsult levima hakanud. Julgen väita, et pigem vastupidi. Aastast-aastasse on registreeritud juhtumite arv tõusnud seetõttu, et kannatanud ise on olnud piisavalt julged tõdema, et on sattunud perevägivalda ohvriks, kui ka selletõttu, et pealtnägijad ei ole jäänud tummaks. Sellest annavad tunnistust üha enam ja valehäbita ka ajakirjanduses ja sotsiaalmeedias avaldatud lood ning juhtumite analüüsid. See on väga märkimisväärne edusamm perevägivalda vastases võitluses.

Toonitan veel kord, oluline on igapäevane sekkumine. Olgu selleks kas kannatanu sõprusringkond, ametnik, inimese naaber või juhuslik pealtnägija – me ei tohi silma kinni pigistada, teha nägu, et meisse see kuidagi ei puutu. Siin on väga oluline esile tõsta ka niinimetatud teise ringi teavitajate vastutust, kes küll perevägivalda otse pealt ei näe aga kellel on tekkinud kahtlus. Olgu selleks siis kas naaber, perearst või õpetaja – igaüks kes näeb.

Palju on räägitud sellest, et politseisse avalduse tegemine on ebamugav või ka keeruline. Selline arvamus on väär. Avalduse esitamiseks piisab politseile helistamisest, ka e-kirja saatmisest. Me ei ela enam maailmas, kus avalduse tegemiseks peaks politseijaoskonda kohale minema ning siis bürokraatlikult pabereid määrima. Kahjuks on selline väärarusaam endiselt laialt levinud.

Muidugi on avalduse tegemine ainult esimene samm. Oluline on jääda edasises uurimises kindlaks oma ütlustele, mitte lasta vägivalatsejal endaga manipuleerida. Ja just siin vajabki inimene meie kõigi tuge.

Nüüd aga lähemalt sellest, mida me riigina tegema peame.

Lähikuudel karmistub perevägivalda vastane kriminaalseadus oluliselt. Perevägivald muutub omaette raskeks kriminaalkuriteoks.

Teisisõnu, kuriteo toimepanemine süüdlase endise või praeguse pereliikme suhtes, samuti vägivaldte toimepanemine alaealise juuresolekul saavad karistuse mõistmisel raskendavaks asjaoluks.

Laienevad ka elektroonilise valveta lähenemiskeelu kohaldamise võimalused. Elektrooniline valve on oma olemuselt väga tõhus abivahend, mis aitab meil kontrollida ja tuvastada, kui isik üritab kontakti astuda. Tõstan aga esile, et sellest abivahendist on vähe kasu, kui seda ei rakendata teiste meetmetega koosmõjus. Näiteks ei ole meil käesoleval hetkel elektroonilise valvele kõrvale panna kohustuslikku sotsiaalabi programmi. See on üks väga konkreetne puudujääk, mis tuleb lähiajal kõrvaldada.

Perevägivalda kriminaliseerimine eristab kõrtsikakluse lähisuhte vägivallast. See iseenesest on juba suur paradigma muutus meie õiguspoliitikas ning oluline suunanäitaja ühiskonnas.

Kõige selle kõrval jääb ikkagi esmatähtsaks see, et riik suudaks pidevalt reageerida perevägivalda ohvrite vajadustele. Vägivallatseja karistamine ja ohvri abistamine on juba aga järeltegevus. Meil on vajalik pakkuda lahendusi vägivallale juba eos. **Esimene samm peaks olema aktiivne ennetustegevus.** Juba koolides peab selgitama, mis on perevägivald, ning et tegelikult see võib hakata pihta juba kohtinguvägivallast. Samuti tuleb õpetada, kuidas ohvrit tuvastada ning kuidas teda abistada.

Aktiivne ennetus, kannatanut toetav tegevus, vägivallatsejat karistav ohjeldamine, see kõik peab toimima ühtse tervikuna. Siin me jõuamegi ühisosani nii riigi, poliitikute kui ka mittetulundussektori vahel. Perevägivalda ei lahenda erinevate ministriumite "silotornides", kõik peavad olema hõlmatud ühtsesse tervikusse: erinevad ministriumid ja nende allasutused, erinevad vabaühendused, kohalikud omavalitsused kuni iga patrullpolitseiniku ja sotsiaaltöötajani.

Kahjuks pole see seni kõige paremini õnnestunud.

Positiivne on kindlasti see, et meil on juba olemas toimiv riiklik ohvriabisüsteem, mis pakub nii kuriteoohvritele nii psühholoogilist kui ka õiguslikku abi. Tänu teile on meil väga tugev mittetulundussektor, kes panustab aktiivselt perevägivalda vastasesse tegevusse.

Erinevate projektide kõrval on riik asunud toetama naiste varjupaikade-tugikeskuseid. Kuid olen kindel, et riigi võimalused ja panused peavad siin tunduvalt tõusma. Nii rahaliselt kui suhtumiselt.

Väljaarendamisel on piirkondlikud perevägivalda võrgustikud. Hetkel on need loodud Pärnumaal ja Harjumaa, Ida-Virumaa ja Põlvamaal. Järgmisel aastal on kavandatud võrgustike loomine juba kõikidesse maakondadesse. Õige pea, juba novembris viiakse ellu meediakampaania, mille eesmärk on tõsta teadlikkust pere- ja naistevastasest vägivallast, nende avaldumisvormidest, tagajärgedest ja abisaamise võimalustest.

Alates käesoleva aasta septembrist jaanuarini korraldame koostöös Eesti Naisteühenduste Ümarlauri ja Avatud Noortekeskustega jõustamiskoolitused 150 tüdrukule ja 75 poisile. Selle eesmärk on tõsta

noorte teadlikkust vägivallast ja õpetada, kuidas vägivallast hoiduda. Lisaks sellele käivitab justiitsministeeriumi uuel aastal Norra toetuste abil tõsistele käitumisprobleemidega lastele perepõhise programmi, kuhu saab esimesi lapsi suunata juba poole aasta pärast.

Nagu eelnevalt välja tõin, siis on tegevuse koordineeritus kohati ebaühtlane ning selle parandamiseks on parim võimalus võtta õppust oma rahvusvahelistelt kolleegidelt.

Nii jõuamegi tagasi eelpool mainitud ja peagi minu poolt allkirjastatava Istanbuli konventsioonini, mis ei ole pelgalt poliitiline dokument, vaid suunanäitaja edasiseks. Selle abil saame kujundada ka Eestist võimalikult perevägivallavaba tuleviku.

Muudatused, mis kaasnevad Istanbuli konventsiooniga liitumisel on laiaulatuslikud ning saavad olema ühiskonnas otseselt tajutavad.

Sellega suuname senisest suuremat tähelepanu vägivalla ennetusele. Kampaaniate kaudu tõstame avalikkuse teadlikkust vägivalla olemusest, tagajärgedest ja selle ärahoidmise vajadusest. Integreerime soolise võrdõiguslikkuse, mittestereotüüpsete soorollide, vägivallavabade konfliktilahenduste ja teiste sarnaste teemade käsitlemise laste kooliprogrammidesse ning töötame selleks välja õppematerjalid. Julgustame poisse ja mehi osalema aktiivselt naistevastase ja perevägivalla ärahoidmisel.

Koolitame vägivallaohvri ja vägivallatsejaga tegelevaid spetsialiste, et vältida teisest ohvristumist – ma mõtlen vägivallatseja õigustamist ja ohvri süüdistamist –, ja tagame kannatanutele nende vajadustest lähtuva abi. Koolituste vajadus on meil seejuures väga suur. Koolitusi vajavad nii sotsiaal-, lastekaitse- ja meditsiinitöötajad kui vägivallakuritegude menetlejad.

Täiendavalt peame välja töötama ennetava iseloomuga programme perevägivalla ja seksuaalvägivalla toimepanijatele. Puudu on ennekõike pikaajalisest programmist süstemaatilise perevägivalla toimepanijatele.

Meil on vaja tugevat ja toimivat ohvrite kaitse- ja abistamissüsteemi, mille raames saaksime tagada nende õigeaegse informeerimise õiguslikest ja sotsiaalsetest abimeetmetest. Vajalik on luua riskihindamise süsteem, et tagada ohvrile tema vajadustele vastav kohtlemine kriminaalmenetluses. See on plaanis välja töötada järgmise aasta teisel poolaastal.

Lisaks peame tagama ühetaolise tugikeskuste teenuse vägivalla ohvritele ja selle tunnistajaks olnud lastele. Jätkame kindlasti tugitelefoni 1492 pakkumist. Täiendamist vajab ohvrite nõustamisteenuse süsteem nii, et oleks võimalik saada asjakohast õiguslast ja sotsiaalnõustamist ning kriisiabi.

Abistamist vajavad ka seksuaalvägivalla ohvrid ning arendada on vaja tugiisiku süsteemi. Välja tuleb arendada ka parim praktika laste hooldusõiguse määramisel vägivallakogemusega peres.

Kõik need konventsioonist tulenevad põhimõtted on leidnud tänaseks kajastust ka justiitsministeeriumis valmivas uues vägivalla vähendamise arengukavas. Kui senine arengukava oli suunatud tagajärgedega tegelemisele, siis nüüd seame suurema rõhuasetuse just ennetusele ja ohvrite toetamisele.

Töö vägivalla vähendamise arengukavaga hetkel käib ning teie kogemus ja panus sellesse on olulise tähtsusega.

Riik saab sügavalt sotsiaalseid probleeme ühiskonnas ravida ainult koos teiega.

JUSTIITSMINISTEERIUM

Täna teid kõiki seni tehtu eest, soovin tänase konverentsile töist meeleolu, uusi lahendusi ning kõigile teile palju kordaminekuid.

Aitäh!